

ความพร้อมทางด้านกฎหมายของประเทศไทยในการเป็นภาคีอนุสัญญา
ขององค์การยูเนสโก ว่าด้วยการคุ้มครองและการส่งเสริมความหลากหลาย
ของการแสดงออกทางวัฒนธรรม ค.ศ 2005

**Legal Considerations for Thailand in Becoming a Party of
The 2005 UNESCO Convention on the Protection and Promotion of
The Diversity of Cultural Expressions**

ตรีชฎา อุ่นเรือน (Treechada Aunruen)

นักศึกษาลัทธิศาสตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

LL.M. Student, Faculty of Law, Thammasat University

E-mail: treechada.aun@gmail.com

Received: 2 July 2023

Revised: 25 Decembe 2023

Accepted: 25 December 2023

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มุ่งที่จะศึกษาความพร้อมทางกฎหมายภายในประเทศไทยสำหรับการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาขององค์การยูเนสโกว่าด้วยการคุ้มครองและการส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม ค.ศ. 2005 โดยตรวจสอบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางการแสดงออกทางวัฒนธรรม รวมถึงศึกษาเจตนารมณ์ หลักการ มาตรการและกลไกของอนุสัญญาฯ ที่จะมิต่อการเป็นภาคีอนุสัญญาฯ ตลอดจนปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องในการเข้าร่วมเป็นภาคีและอนุวัติพันธกรณีตามอนุสัญญาฯ โดยเน้นการสร้างสมดุลระหว่างประโยชน์ของความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม รวมถึงการอนุรักษ์ความหลากหลายในการแสดงออกทางวัฒนธรรมกับภาพรวมและผลกระทบทางวัฒนธรรม สังคม กฎหมาย เศรษฐกิจ การเมือง และอื่นๆ ที่จะเกิดขึ้นกับสังคมไทยในอนาคต ตลอดจนความเป็นไปได้และแนวทางการนำไปปรับใช้กับบริบทของประเทศไทยได้อย่างเหมาะสม โดยที่ประเทศไทยได้แสดงเจตจำนงทางการเมืองในเชิงนโยบายที่จะเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาฯ ผ่านการรับรองอนุสัญญาฯ ดังกล่าว เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2548

การศึกษานี้พบว่าประเทศไทยมีความพร้อมทางกฎหมายที่จะรองรับการปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาฯ ระดับหนึ่ง อย่างไรก็ดี เนื่องจาก อนุสัญญาฯ ไม่ได้มีสภาพบังคับอย่างเข้มงวด ในทางตรงกันข้าม อนุสัญญาฯ

มีความยืดหยุ่นและให้สิทธิอธิปไตยแห่งตน (Sovereign right) แก่รัฐภาคีค่อนข้างสูง สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่ประเทศไทยจะต้องมีการพิจารณาเพื่ออนุวัติการกฎหมายภายในประเทศเพื่อให้ประเทศไทยสามารถดำเนินการเพื่อให้เกิดการคุ้มครองและการส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรมในประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ 1. การปรับปรุงกฎหมายที่กำหนดคำนิยามที่เกี่ยวข้องให้มีความชัดเจนและครอบคลุม เช่น ความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม และสินค้าและบริการทางวัฒนธรรม 2. การปรับปรุงหรืออนุวัติการกฎหมายภายในประเทศในประเด็นที่เกี่ยวข้องสำคัญ ได้แก่ ด้านวัฒนธรรม ขยายความครอบคลุมให้รวมไปถึงประเด็นความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรมที่สามารถเชื่อมโยงกับการค้า 3. ด้านการค้าและทรัพย์สินทางปัญญา การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้เอื้อต่อการเกิดผู้ประกอบการรายใหม่และรายย่อยที่เป็นผู้ผลิตสินค้าและบริการทางวัฒนธรรม รวมถึงผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ 4. ด้านสื่อสารมวลชนและสภาพแวดล้อมดิจิทัล ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวกับการผลิตสื่อแบบเดิมและสมัยใหม่ โดยลดข้อจำกัดและการผูกขาดในการผลิตสื่อ 5. ด้านสิทธิและความเสมอภาค ปรับปรุงกลไกทางกฎหมายให้สามารถจัดการเลือกปฏิบัติหรือลดผลกระทบจากการกระทำความผิดด้านวัฒนธรรมให้น้อยที่สุด และ 6. ข้อเสนอให้ประเทศไทยอาจพิจารณาการจัดทำกฎหมายคุ้มครองและส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรมเป็นการเฉพาะ โดยกฎหมายดังกล่าวต้องมีความครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวข้องที่กล่าวมาแล้ว

คำสำคัญ: อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองและการส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม, ความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม, อนุสัญญาขององค์การยูเนสโก ค.ศ. 2005

Abstract

This study aims to examine the legal considerations for Thailand in becoming a party of the 2005 UNESCO Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions. It was conducted by inspecting the laws related to the diversity of cultural expressions, studying the intentions, principles, measures, and mechanisms of the Convention that will affect the process of becoming the party to the Convention as well as other factors involved in ratification and implementation of obligations under the Convention. This research paper also emphasizes balancing the benefits of cooperation and cultural exchange, protection of the diversity of cultural expressions with an overview and impacts on culture, society, law, economy, politics, and others to Thai society in the future, as well as possibilities and guidelines for appropriate adaptation to the context of Thailand. Additionally, Thailand has shown its political intention to become the party of the Convention which was adopted on 20 October 2005.

The study found that Thailand's legal readiness could accommodate some of its obligations under the Convention. Nonetheless, the Convention is flexible and grants relatively high sovereign rights to States Parties. Consequently, this reflects the need for Thailand to consider the implementation of its national laws so as to effectively protect and promote the diversity of cultural expressions, which are as follows: 1. improve relevant legal terms to be clear and comprehensive, such as the diversity of cultural expressions and cultural goods and services, 2. improve or implement the national laws on relevant and important issues, namely cultural areas by comprehensive inclusion of the diversity of cultural expressions linked to trade, 3. trade and intellectual property areas, amend and improve the laws to facilitate the emergence of new and small entrepreneurs who produce cultural goods and services, involving entrepreneurs in the cultural and creative industries. 4. improve laws related to traditional and modern media production by reducing restrictions and monopolies in media production and rights and equality in mass communication and the digital environment, 5. rights and equality areas, improve legal mechanisms to eliminate discrimination or minimize the impact of such actions, and 6. suggest Thailand particularly consider legislating the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions that must cover the relevant issues mentioned above.

Keywords: The Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions, the Diversity of Cultural Expressions, The 2005 UNESCO Convention

บทนำ

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจในระดับนานาชาติ โดยหลังจากที่มีการรับรอง “ปฏิญญาสากลว่าด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม” (Universal Declaration on Cultural Diversity) ในปี พ.ศ. 2544 แล้ว ประเทศสมาชิกขององค์การยูเนสโกได้มีการหารือและผลักดันประเด็นดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง จนนำไปสู่การจัดทำอนุสัญญาขององค์การยูเนสโกว่าด้วยการคุ้มครองและการส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม (The 2005 UNESCO Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions) โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อคุ้มครองสร้างความตระหนักรู้และส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม อนุสัญญาฯ ดังกล่าวได้รับการรับรองจากประเทศสมาชิกจำนวน 193 ประเทศในการประชุมสมัยสามัญของยูเนสโก ครั้งที่ 33 (The 33rd Session of the General Conference of the UNESCO) ณ สำนักงานใหญ่ขององค์การยูเนสโก กรุงปารีส สาธารณรัฐฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2548 (ค.ศ. 2005) ซึ่งประเทศไทยได้ให้การรับรองอนุสัญญาฯ ดังกล่าวด้วย อนุสัญญาขององค์การยูเนสโกว่าด้วยการคุ้มครองและการส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม ค.ศ. 2005 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2550 ประเทศสมาชิกยื่นพิธีสารแสดง

การให้สัตยาบันต่อผู้อำนวยการใหญ่ขององค์การยูเนสโก จำนวน 30 ประเทศ โดยปัจจุบัน มีประเทศเข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาฯ แล้ว 151 ประเทศ และ 1 องค์การระหว่างประเทศ (สหภาพยุโรป) สำหรับประเทศไทย แม้จะได้ให้การรับรองอนุสัญญาฯ แล้ว แต่ยังคงอยู่ระหว่างกระบวนการพิจารณาเพื่อให้สัตยาบันและอนุวัติอนุสัญญาฯ ดังกล่าว

อนุสัญญาขององค์การยูเนสโกว่าด้วยการคุ้มครองและการส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม ค.ศ. 2005 มีสถานะเป็นตราสารทางกฎหมายระหว่างประเทศที่มีเป้าประสงค์เพื่อคุ้มครอง สร้างความตระหนักรู้ และส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรากฏอยู่และส่งผ่านทางกิจกรรม สินค้าและบริการทางวัฒนธรรม อันเป็นพาหนะหรือเครื่องนำพาวัฒนธรรมร่วมสมัย โดยในโลกยุคปัจจุบัน อุตสาหกรรมวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ได้กลายเป็นองค์ประกอบสำคัญของเศรษฐกิจโลก และมีส่วนสำคัญ ในการสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแบบมีส่วนร่วม (Inclusive economic growth) ลดความเหลื่อมล้ำ และบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (The 2030 Sustainable Development Agenda) อนุสัญญาฯ จึงมุ่งสร้างกรอบทางกฎหมายที่เอื้อต่อมนุษย์ทุกคนในแง่ของการผลิต การแพร่กระจาย การเข้าถึงและการได้ประโยชน์จากการแสดงออกต่างๆ ทางวัฒนธรรมอันมีที่หลากหลาย ซึ่งนับได้ว่าอนุสัญญาฯ เป็นหัวใจหลักของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative economy) โดยอนุสัญญาฯ ได้นิยามคำจำกัดความของแนวคิดที่เกี่ยวข้อง เช่น ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Cultural diversity) และการแสดงออกทางวัฒนธรรม (Cultural expressions) และให้ความสำคัญกับสิทธิในอธิปไตยแห่งตน (Sovereign right) ของรัฐสมาชิก ในการรักษา รับรอง และน่านโยบายและมาตรการไปใช้ตามที่เห็นว่าเหมาะสมเพื่อประโยชน์ในการปกป้องและส่งเสริมความหลากหลายในการแสดงออกทางวัฒนธรรมในขอบเขตของรัฐสมาชิกนั้น รวมถึงอนุสัญญาฯ ยังมีการจัดตั้งกองทุนระหว่างประเทศเพื่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้วย นอกจากนี้ อนุสัญญานับนี้ยังถือเป็นอนุสัญญาทางด้านวัฒนธรรมที่สำคัญ 1 ใน 6 ฉบับ (UNESCO, 2021) และเป็นฉบับล่าสุดขององค์การยูเนสโก นับตั้งแต่มีการจัดทำอนุสัญญาทางด้านวัฒนธรรมฉบับแรกในปี พ.ศ. 2497 ซึ่งพัฒนาการของอนุสัญญา ระหว่างประเทศด้านวัฒนธรรมนี้ สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางด้านวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมและพึ่งพาเทคโนโลยีมากยิ่งขึ้น เช่น การแสดงออกทางวัฒนธรรมในรูปแบบของหนังสือ ซีดี การแสดงสด รายการวิทยุและโทรทัศน์ ภาพยนตร์ วิทยุทัศน์ ดิจิทัล หรืออินเทอร์เน็ต อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิธีการผลิตและการได้ประโยชน์จากวัฒนธรรมเช่นนี้ ทำให้เกิดคำถามว่าทุกคนได้รับประโยชน์โดยเท่าเทียมกันหรือไม่ โดยข้อกังวลนี้ปรากฏให้เห็นตั้งแต่ช่วงการจัดทำร่างอนุสัญญาฯ ร่วมกันของรัฐสมาชิก โดยกลุ่มประเทศที่สนับสนุนร่างอนุสัญญาฯ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว เช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา เห็นว่าร่างอนุสัญญานับนี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนและส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมถึงเป็นการคำนึงถึงแนวคิดเรื่องเสรีภาพทางวัฒนธรรม (Cultural liberty) ในขณะที่กลุ่มประเทศที่เน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมในระดับสูง และประเทศ

กำลังพัฒนา เช่น ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย เห็นว่าการร่างอนุสัญญาฯ ต้องดำเนินไปอย่างรอบคอบ โดยสินค้าและบริการทางวัฒนธรรมจะต้องไม่ถูกมองว่าเป็น “สินค้าบริโภคทั่วไป” ความมั่นคง ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ และการดำเนินการทางวัฒนธรรมจำเป็นต้องดำเนินไปอย่างกลมกลืนกัน รัฐบาลไม่ควรเข้าไปแทรกแซงการสร้างและถ่ายทอดวัฒนธรรมโดยปัจเจกบุคคล และให้ความสำคัญต่อการออกมาตรการเพื่อการป้องกันการสูญหายของวัฒนธรรม

จะเห็นได้ว่าแม้การเข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญาดังกล่าวจะเกิดประโยชน์ต่อรัฐสมาชิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่ออุตสาหกรรมวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ แต่ก็ปรากฏให้เห็นข้อกังวลของรัฐสมาชิกเช่นกัน สำหรับประเทศไทย การเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญานี้ นับเป็นประเด็นที่มีความอ่อนไหวที่จำเป็นต้องมีการพิจารณาอย่างถี่ถ้วน เนื่องจากอนุสัญญาฯ มีแนวปฏิบัติที่ทำให้เกิดข้อกังวลว่าอาจไม่สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย เช่น ประเด็นความคลุมเครือของคำว่า “cultural goods and services” ที่อาจสร้างปัญหาในการแยกแยะระหว่างสินค้าและบริการทางวัฒนธรรมกับสินค้าและบริการทั่วไป อันนำไปสู่การจกฉวยโอกาสที่จะไม่ปฏิบัติตามความตกลงระหว่างประเทศอื่นที่มีอยู่แล้ว (สุพธินิ ยาวะประภาส, 2552) อีกทั้ง เนื้อหาของอนุสัญญาฯ ยังมีประเด็นทับซ้อนในมิติเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และกฎหมายระหว่างประเทศ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2564) ที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรมซึ่งมีความหมายกว้างและเชื่อมโยงไปถึงการแสดงออกทางวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยหรือชนพื้นเมือง สิทธิชุมชน สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่มีต่อการคุ้มครองและส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม ตลอดจนเสรีภาพทางความคิด เสรีภาพในการแสดงออก และเสรีภาพด้านข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งความหลากหลายของสื่อช่วยส่งเสริมให้เกิดการแสดงออกทางวัฒนธรรมด้วย นอกจากนี้ ยังมีข้อกังวลเกี่ยวกับความเข้าใจต่อเนื้อหาหลักของอนุสัญญาฯ และการตีความข้อบทที่มีความหมายกว้าง หรือคลุมเครือ ซึ่งอาจทำให้มีการนำอนุสัญญาฯ ไปใช้ในทางที่ไม่เป็นคุณต่อสังคมหรือประเทศได้ โดยการเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาฯ มีประเด็นหลักด้านกฎหมายที่ต้องพิจารณาอย่างถี่ถ้วนอย่างน้อย 2 ประเด็น ประกอบด้วย

1. กฎหมายภายในประเทศของประเทศไทยมีเพียงพอ ครอบคลุม และเหมาะสมที่จะรองรับการเข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาฯ แล้วหรือไม่ และจำเป็นต้องมีการตรากฎหมายใหม่ หรือแก้ไขกฎหมายเพื่อดำเนินการตามพันธกรณีในอนุสัญญาฯ หรือไม่

2. กฎหมายและข้อระเบียบที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีความทับซ้อนหรือขัดแย้งกันหรือไม่ อย่างไร เนื่องจากอนุสัญญาฯ ฉบับนี้กำหนดพันธกรณีไว้โดยกว้าง แต่มีนัยที่ซับซ้อนซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาการตีความข้อบทของอนุสัญญาฯ ในอนาคต รวมทั้งมีความเกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการหลายหน่วย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาที่มา เจตนารมณ์ หลักการ และการบังคับใช้อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองและการส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม ค.ศ. 2005 และกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อศึกษามาตรการและกลไกในการอนุวัติการเพื่อเข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาฯ
3. เพื่อตรวจสอบ ศึกษาและวิเคราะห์หลักการ สาระสำคัญ และกลไกของกฎหมายภายในของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองและการส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม
4. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคในการปรับใช้กฎหมายของประเทศไทย เพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีของอนุสัญญาฯ รวมถึงความจำเป็นในการอนุวัติการกฎหมายเพื่อให้ประเทศไทยสามารถดำเนินการเพื่อคุ้มครอง สร้างความตระหนักรู้ และส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรมได้ตามเจตนารมณ์ของอนุสัญญาฯ

ขอบเขตการศึกษา

มุ่งศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติ เจตนารมณ์ มาตรการ และแนวความคิด ตลอดจนกลไก และปัญหาในการปรับใช้อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองและการส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม ค.ศ. 2005 และศึกษาความสอดคล้องและปัญหาการปรับใช้บทบัญญัติของกฎหมายไทย กฎเกณฑ์และระเบียบปฏิบัติเท่าที่มีอยู่ในปัจจุบันของหน่วยงาน รวมถึงความจำเป็นในการออกกฎหมายใหม่ หรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องภายในประเทศเพื่อรองรับการเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาฯ ดังกล่าวของประเทศไทย

วิธีการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยทางเอกสารในเชิงพรรณนา (Descriptive research) โดยวิเคราะห์เอกสาร และข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (Content analysis) ทั้งที่เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษ จากหนังสือ บทความ วารสาร ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เอกสารเผยแพร่ของหน่วยงานรัฐบาลและเอกชน วิทยานิพนธ์ เพื่อศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดและเจตนารมณ์ของอนุสัญญาฯ บทบัญญัติของกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปัญหาการปรับใช้ของประเทศไทยตามความจำเป็นและโดยเหมาะสม

ผลการศึกษา

1. ปัญหาทั่วไปในการปฏิบัติตามอนุสัญญาฯ

อนุสัญญานี้มีความแตกต่างชัดเจนจากอนุสัญญาเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมฉบับอื่นในประเด็นที่มีความมุ่งหมายและให้ความสำคัญเรื่องความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม

ผ่านทางกิจกรรม สินค้าและบริการทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นตัวส่งผ่านอันร่วมสมัยมากที่สุดของวัฒนธรรม จึงทำให้อาจเกิดปัญหาในการปฏิบัติตามอนุสัญญาฯ แก่รัฐภาคีได้ ดังนี้

1.1 ประเด็นปัญหาการบังคับใช้มาตรการต่าง ๆ ตามอนุสัญญาฯ

1.1.1 ปัญหาในการปรับใช้นิยามของอนุสัญญาฯ

การที่นิยามของคำต่าง ๆ ที่บัญญัติในอนุสัญญาฯ ฉบับนี้มีความหมายโดยกว้าง เมื่อรัฐภาคีดำเนินการตามพันธกรณีในอนุสัญญาฯ จึงมีการนำคำเหล่านี้ไปใช้โดยเชื่อมเข้ากับนโยบายของตนเอง ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เพียงเฉพาะนโยบายด้านวัฒนธรรมเท่านั้น แต่รวมถึงด้านอื่น ๆ ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของอนุสัญญาฯ ที่พยายามจะเชื่อมโยงความหลากหลายทางวัฒนธรรมเข้ากับประเด็นทางการค้า ด้านสังคม และวัฒนธรรม (Mira Burri, 2010) อย่างไรก็ตาม พบว่ามีปัญหาในการปรับใช้นิยามของอนุสัญญาฯ หลายประเด็น โดยประเด็นที่ถูกพูดถึงอยู่บ่อยครั้ง ได้แก่ ประเด็นด้านวัฒนธรรมและการค้า ประเด็นด้านวัฒนธรรมและทรัพย์สินทางปัญญา ประเด็นด้านสังคมและวัฒนธรรม และประเด็นการนำไปใช้โดยทั่วไป

ซึ่งขอยกตัวอย่างปัญหาที่พบในกรณีของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศที่มีข้อวิพากษ์ต่ออนุสัญญาฯ ฉบับนี้ตั้งแต่ในช่วงการร่างอนุสัญญาฯ และมีการนำเสนอต่อสาธารณชน โดยข้อกังวลหลักเป็นประเด็นความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติ (Ambiguous language) ทั้งที่ระบุในอารัมภบทและตัวบทบัญญัติ เช่น ประเด็นที่กล่าวถึงกิจกรรม สินค้าและบริการทางวัฒนธรรมมีมุมมองทั้งด้านการค้าและวัฒนธรรม (อารัมภบทข้อ 18) การบัญญัติให้รัฐภาคีต้องยอมรับธรรมชาติที่ขัดแย้งกันของกิจกรรม สินค้าและบริการทางวัฒนธรรมดังกล่าวในฐานะตัวนำพาอัตลักษณ์ คุณค่าและความหมายเชิงวัฒนธรรม (ข้อบท 1 ข้อ ช.) หลักการที่เกี่ยวกับความเป็นหนึ่งเดียวและความร่วมมือระหว่างประเทศ (ข้อบท 2 บรรคสี่) ตลอดจนความกำกวมของคำนิยามต่าง ๆ (ความหลากหลายทางวัฒนธรรม กิจกรรม สินค้าและบริการทางวัฒนธรรม และอุตสาหกรรมวัฒนธรรม เป็นต้น) (ข้อบท 4) ซึ่งสหรัฐอเมริกา มองว่าการรับรองอนุสัญญาฯ ฉบับนี้ จะทำให้เกิดอุปสรรคต่อการพัฒนาของการค้าเสรีในระดับนานาชาติ รวมถึงยังเป็นเครื่องมือให้รัฐบาลบางประเทศสามารถใช้ในการจำกัดความเสรีของข้อมูล (The free flow of information) และปิดกั้นมุมมองหรือความคิดเห็นของเสียงส่วนน้อยได้ (Rostam J. Neuwirth, 2006)

1.1.2 ปัญหาในการขาดสภาพบังคับของอนุสัญญาฯ

จากความเห็นของ Mira Burri-Nenova (2008) ซึ่งกล่าวถึงอนุสัญญาฯ ฉบับนี้ว่าเป็นอนุสัญญาฯ ที่เต็มไปด้วยสิทธิแต่ขาดสภาพการบังคับ โดยรัฐภาคีมีสภาพบังคับที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับระดับที่รัฐภาคีเห็นเหมาะสม ดังจะเห็นได้จากที่ระบุไว้ในข้อบท 5-19 ซึ่งการขาดสภาพบังคับนี้ ทำให้ขาดแรงจูงใจสำหรับรัฐภาคีในการคุ้มครองและส่งเสริมความหลากหลายในการแสดงออกทางวัฒนธรรม โดยมีเพียงข้อบท 16 ที่ระบุถึงการปฏิบัติที่พึงประสงค์สำหรับประเทศกำลังพัฒนา ที่กำหนดให้ประเทศที่พัฒนาแล้วต้องเอื้ออำนวยให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับประเทศกำลังพัฒนา โดยการสนับสนุนเงินทุนผ่านกรอบทางสถาบันและทางกฎหมายที่เหมาะสม การปฏิบัติที่พึงประสงค์ต่อศิลปินและนักวิชาชีพและ

ผู้ปฏิบัติงานวัฒนธรรม รวมทั้งสินค้าและบริการวัฒนธรรมจากประเทศกำลังพัฒนา และข้อบท 17 ระบุถึงความร่วมมือระหว่างประเทศในสถานการณ์ที่คุกคามอย่างหนักต่อการแสดงออกทางวัฒนธรรม กำหนดให้รัฐภาคีจะต้องให้ความร่วมมือในการให้การสนับสนุนซึ่งกันและกัน และโดยเฉพาะต่อประเทศกำลังพัฒนา ในสถานการณ์พิเศษที่การแสดงออกทางวัฒนธรรม ในอาณาเขตของประเทศเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองอย่างเร่งด่วน เนื่องจากอยู่ในภาวะเสี่ยงที่จะเสื่อมสูญจากการคุกคามอย่างหนักหรือเหตุอื่น ซึ่งแม้ว่าบทบัญญัติในข้อบท 16 จะช่วยสร้างประโยชน์ในด้านการแลกเปลี่ยนความร่วมมือด้านวัฒนธรรม การอบรม การให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือด้านวิชาการ อันไม่เกี่ยวเนื่องกับประเด็นด้านการค้า แต่ยังคงไม่รวมถึงขอบเขตของการขยายอุตสาหกรรมวัฒนธรรม และการส่งออกวัฒนธรรม สะท้อนให้เห็นถึงความยากลำบาก ในการที่ข้อบท 16 จะสามารถสนับสนุนให้เกิดการคุ้มครองและส่งเสริมความหลากหลาย ในการแสดงออกทางวัฒนธรรมในโลกแห่งเศรษฐกิจของวัฒนธรรมเชิงการค้าที่เติบโตอย่างรวดเร็ว (Keith Nurse, 2008)

ในขณะเดียวกัน แม้ว่าอนุสัญญาฯ จะบัญญัติข้อบังคับไว้ไม่มาก แต่มาตรการ (ก) – (ข) ตามข้อบท 6 วรรคสอง ที่กำหนดเป็นแนวทางให้รัฐภาคีดำเนินการเพื่อคุ้มครองและส่งเสริมความหลากหลายในการแสดงออกทางวัฒนธรรมภายในอาณาเขตประเทศแห่งตนนั้น อาจสร้างความคลุมเครือสับสนให้กับคำว่า “ความหลากหลายทางวัฒนธรรม” มากยิ่งขึ้น (Mira Burri, 2013) นอกจากนั้น ความไม่ชัดเจนของสภาพบังคับของอนุสัญญาฯ ยังปรากฏในข้อบท 7 ที่ให้รัฐภาคีพยายามสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมภายในอาณาเขตแห่งตน เพื่อเสริมสร้างให้เกิดความคุ้มครองและส่งเสริมความหลากหลายในการแสดงออกทางวัฒนธรรมสำหรับปัจเจกบุคคลและกลุ่มสังคมที่หมายรวมถึงสตรี ชนกลุ่มน้อยและชนพื้นเมืองดั้งเดิม รวมถึงการมีช่องทางให้บุคคลและกลุ่มสังคมเหล่านี้เข้าถึงการแสดงออกทางวัฒนธรรมที่หลากหลายทั้งจากภายในอาณาเขตประเทศแห่งตนและจากประเทศอื่นในโลก นอกจากนั้น อนุสัญญาฯ ยังไม่มีบทลงโทษสำหรับรัฐภาคีที่ไม่ดำเนินการตามพันธกรณี โดยอย่างมาก รัฐภาคีอาจได้รับเพียงข้อคัดค้านหรือวิจารณ์จากคณะกรรมการระหว่างรัฐบาล (Intergovernmental Committee) หรือจากรัฐภาคีอื่นในที่ประชุมเท่านั้น (Rachael Craufurd Smith, 2007)

1.2 ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของอนุสัญญาฯ กับกฎหมายระหว่างประเทศอื่น

อนุสัญญาฯ ฉบับนี้ต่างจากตราสารระหว่างประเทศอื่น ๆ เนื่องจากกำหนดพันธกรณีไว้ โดยกว้าง แต่มีนัยที่ซับซ้อน ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาการตีความมาตราของอนุสัญญาฯ ในอนาคต ไม่ว่าจะเป็น ข้อบท 6 ของอนุสัญญาฯ กำหนดให้รัฐภาคีสามารถกำหนดมาตรการเพื่อคุ้มครองและส่งเสริมความหลากหลายในการแสดงออกทางวัฒนธรรมภายในอาณาเขตของตน ซึ่งอาจรวมถึงมาตรการทางการค้าที่ใช้บังคับกับสินค้าทางวัฒนธรรมด้วย อีกทั้งอนุสัญญาฯ กำหนดให้รัฐภาคีต้องปฏิบัติตามพันธกรณีตามอนุสัญญาฯ ฉบับนี้และอนุสัญญาอื่นโดยสุจริตและไม่ขัดกับข้อบังคับระหว่างประเทศที่ตกลงกันในการบอกร่วมมืออื่น รวมทั้ง

ข้อบท 20 ของอนุสัญญาฯ ระบุให้รัฐภาคีต้องปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้สนธิสัญญาอื่นที่ตนเป็นภาคีอย่างสุจริตใจ โดยอนุสัญญาฯ จะไม่กระทบต่อการตีความสิทธิและพันธกรณีภายใต้สนธิสัญญาอื่นที่ตนเป็นภาคี

ดังนั้น การกำหนดมาตรการต่างๆ ของรัฐภาคีในการนำอนุสัญญาฯ ไปบังคับใช้ในประเทศตนต้องคำนึงถึงข้อบท 6 และข้อบท 20 ของอนุสัญญาฯ โดยเฉพาะพันธกรณีภายใต้องค์การการค้าโลก (World Trade Organization หรือ WTO) และองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization หรือ WIPO) ในกรณีการปฏิบัติตามมาตรฐานมาตรการของอนุสัญญาฯ ที่อาจส่งผลเป็นการนำไปสู่การเปิดตลาดสินค้าหรือบริการ รวมถึงการส่งเสริมการลงทุน อาทิ ข้อบท 12 (อี) ที่สนับสนุนให้มีการจัดทำความตกลงด้านการผลิตร่วมและการเผยแพร่ร่วม (Encourage the conclusion of co-production and co-distribution agreements) ซึ่งจะต้องพิจารณาผลกระทบต่อพันธกรณีเรื่องการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับความอนุเคราะห์ยิ่ง (Most-favoured nation) หรือ ข้อบท 14 (ซี) เรื่อง การให้แรงจูงใจเพื่อให้ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยี ซึ่งจะต้องพิจารณาผลกระทบต่อพันธกรณีเรื่อง ข้อกำหนดให้ปฏิบัติ (Performance requirements) สำหรับการลงทุนและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา รวมทั้งต้องพิจารณาความสอดคล้องหรือขัดกันกับ WIPO's Intergovernmental Committee on Intellectual Property and Genetic Resources, Traditional Knowledge and Folklore หรือ WIPO IGC ในกรอบทรัพยากรพันธุกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการแสดงออกทางวัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งอยู่ในระหว่างการเจรจาด้วย เนื่องจาก WIPO IGC มีการหารือเรื่องแนวทางในการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นและการแสดงออกทางวัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งแบ่งออกเป็นหลายระดับเมื่อมีการเปิดให้เข้าถึงการแสดงออกทางวัฒนธรรมดั้งเดิมได้เสรีมากยิ่งขึ้นอาจส่งผลให้ความคุ้มครองลดน้อยลงไป

นอกจากนี้ ในส่วนพันธกรณีตามอนุสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่ต้องคำนึงถึงสาระของอนุสัญญาฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights: UDHR) ให้การรับรองสิทธิทางวัฒนธรรมไว้ในข้อ 27 การมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: ICESCR) ข้อ 2 ได้ระบุถึงการห้ามเลือกปฏิบัติจากมิติทางวัฒนธรรม ข้อ 13 การส่งเสริมความเข้าใจความอดกลั้น (Tolerance) เพื่อธำรงไว้ซึ่งสันติภาพ และข้อ 15 ในการรับรองสิทธิในการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม และปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิชนเผ่าพื้นเมือง (United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples: UNDRIP) ข้อ 1 สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง ข้อ 18 เสรีภาพทางความคิด โนธรรมและศาสนา เสรีภาพในการประกอบพิธีกรรม และการแสดงออกทางศาสนา ข้อ 20 ห้ามการยุยงให้เกิดความเกลียดชังในชาติเผ่าพันธุ์หรือศาสนา เป็นต้น เนื่องจาก อนุสัญญาขององค์การยูเนสโกว่าด้วยการคุ้มครองและการส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม ค.ศ. 2005 ให้ความสำคัญในเรื่องสิทธิทางวัฒนธรรมในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชน (Donders, Y.M., 2021) ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของอนุสัญญาฯ ตามข้อบท 2 (1) และยังถือว่าวัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญของการทำให้เกิดศักดิ์ศรี

ความเป็นมนุษย์ และต้องได้รับความคุ้มครองในฐานะที่เป็นสิทธิมนุษยชนด้วย ซึ่งโดยกรอบของอนุสัญญาฯ ฉบับนี้ครอบคลุมถึงสิทธิทางวัฒนธรรมที่ได้รับการคุ้มครองและส่งเสริมเพื่อการเข้าถึงการอนุรักษ์ สืบทอด พัฒนา และแบ่งปันผลประโยชน์ อาทิ เสรีภาพในการแสดงออกทางวัฒนธรรม สิทธิของชนพื้นเมือง วัฒนธรรมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งการยอมรับ การเปลี่ยนแปลง การปรับเปลี่ยน ไม่ยึดติดในรูปแบบเฉพาะและยอมรับสิทธิทางวัฒนธรรมของปัจเจกบุคคลและของกลุ่มเช่นนี้จะส่งผลต่อการพัฒนาของกระบวนการทางวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและสิทธิทางวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน โดยความหลากหลายทางวัฒนธรรมนี้ ไม่ได้หมายถึงความหลากหลายหรือแตกต่างระหว่างกลุ่มเท่านั้น แต่หมายถึงความหลากหลายแตกต่างภายในกลุ่ม ที่สะท้อนจากความเป็นจริงที่ว่ามนุษย์แต่ละคนมีอัตลักษณ์ของตัวเองหลากหลายมิติและมีหลายอัตลักษณ์ในตัวคนเดียวกัน รูปแบบของการผสมผสานทางวัฒนธรรมในสังคมสมัยปัจจุบันจึงเป็นการเกิดอัตลักษณ์ที่หลากหลายและเท่าเทียม เนื่องจากมีความแตกต่างหลากหลายจึงไม่มีรูปแบบใดเหนือกว่ากัน การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงต้องเกิดขึ้นจากการเคารพในสิทธิทางวัฒนธรรมและสิทธิมนุษยชน (อมรา พงศาพิชญ์, 2564) นอกจากนี้ ยังครอบคลุมถึงประเด็นด้านสิทธิทางวัฒนธรรมในมิติต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับอนุสัญญาฯ ประกอบด้วย ความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมสิทธิขั้นพื้นฐานและสังคมประชาธิปไตย อำนาจอธิปไตยกับการกำหนดมาตรการในการคุ้มครองและส่งเสริมการแสดงออกทางวัฒนธรรม หลักการศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมกันของทุกวัฒนธรรมและการเคารพต่อทุกวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมและการเข้าถึงวัฒนธรรมอย่างเท่าเทียม เสรีภาพในการแสดงออกทางวัฒนธรรม การเผยแพร่การถ่ายทอดและการเปิดรับ รวมทั้งการคุ้มครองผลประโยชน์เชิงพาณิชย์ของผู้สร้างสรรค์ โดยรัฐภาคีมีหน้าที่รายงานระยะ 4 ปี ของการดำเนินการตามพันธกรณีของอนุสัญญาฯ ซึ่งต้องการให้รัฐภาครายงานในมิติของสิทธิทางวัฒนธรรมและสิทธิมนุษยชนพื้นฐานด้วย

2. สถานะความเป็นไปได้ และประเด็นด้านกฎหมายของประเทศไทยในการเป็นภาคีอนุสัญญาขององค์การยูเนสโกว่าด้วยการคุ้มครองและการส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม ค.ศ. 2005

ประเทศไทยได้แสดงเจตจำนงทางการเมืองในเชิงนโยบายของไทยที่จะเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาขององค์การยูเนสโกว่าด้วยการคุ้มครองและการส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม ค.ศ. 2005 ผ่านการรับรองอนุสัญญาฯ ดังกล่าว ในการประชุมสมัยสามัญของยูเนสโก ครั้งที่ 33 เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2548 อีกทั้ง จากการประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาฯ ที่ดำเนินการโดยกระทรวงวัฒนธรรมหลายครั้งที่ผ่านมา แสดงให้เห็นชัดเจนว่ารัฐบาลไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ขัดข้องในหลักการของอนุสัญญาฯ รวมถึงเห็นประโยชน์บางประการจากการเข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญาฯ ดังกล่าว เช่น การเป็นภาคีอนุสัญญาฯ จะส่งเสริมการดำเนินการเพื่อคุ้มครองความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวัฒนธรรมพื้นบ้านต่างๆ ของไทย ประเทศไทยมีโอกาสได้ประโยชน์จากความร่วมมือและการสนับสนุนด้าน

เงินทุน และการแบ่งปันข้อมูลด้านการคุ้มครองและส่งเสริมวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังคงอยู่ระหว่างการพิจารณาเข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญาฯ ซึ่งตามที่ได้อธิบายข้างต้นว่าอนุสัญญาฯ ไม่ได้มีสภาพบังคับอย่างเข้มงวด ในทางตรงกันข้าม อนุสัญญาฯ มีความยืดหยุ่นและให้สิทธิอธิปไตยแห่งตน (Sovereign right) แก่รัฐภาคีค่อนข้างสูง กล่าวคือ สืบเนื่องตามกฎบัตรแห่งสหประชาชาติและหลักการแห่งกฎหมายระหว่างประเทศ รัฐมีสิทธิอำนาจอธิปไตยที่จะใช้มาตรการและนโยบายคุ้มครอง และส่งเสริมความหลากหลายในการแสดงออกทางวัฒนธรรมภายในอาณาเขตแห่งตน ซึ่งเป็นประเด็นที่เปรียบเสมือนเหรียญสองด้านที่รัฐบาลไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องพิจารณาประเด็นที่เกี่ยวข้องทั้งด้านบทบัญญัติทางกฎหมาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แนวทางปฏิบัติ และผลกระทบที่อาจเกิดตามมาอย่างรอบคอบและรอบด้าน ซึ่งในส่วนนี้ขอสรุปและวิเคราะห์เฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัติของอนุสัญญาฯ กฎหมายภายในของประเทศไทย รวมถึงพันธกรณีที่สำคัญที่ประเทศไทยเป็นภาคีอยู่และมีผลกระทบต่อการเป็นภาคีอนุสัญญาฯ ดังนี้

2.1 สิทธิและหน้าที่ของประเทศไทยในฐานะรัฐภาคีอนุสัญญาฯ

หากประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาขององค์การยูเนสโกว่าด้วยการคุ้มครองและการส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม ค.ศ. 2005 ประเทศไทยจะมีสิทธิตามที่บัญญัติในอนุสัญญาฯ ได้แก่ สิทธิอธิปไตยแห่งตน (Sovereign right) สิทธิในการเข้าร่วมการประชุมรัฐภาคี (The Conference of Parties) และสิทธิในการเป็นกรรมการระหว่างรัฐบาล (Intergovernmental Committee) สิทธิในการได้รับการปฏิบัติที่เอื้อต่อประเทศกำลังพัฒนา (Preferential treatment for developing countries) และการได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากกองทุนระหว่างประเทศสำหรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม (The International Fund for Cultural Diversity) รวมถึงสิทธิในการใช้ตราสัญลักษณ์ของอนุสัญญา (Guidelines on the Use of the Emblem of the Convention) ในขณะเดียวกัน ประเทศไทยก็ต้องมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในการเป็นรัฐภาคีของอนุสัญญาฯ ได้แก่ หน้าที่ในการดำเนินการเพื่อคุ้มครองและส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรมในระดับประเทศและในระดับระหว่างประเทศ ประกอบด้วย การกำหนดนโยบายและมาตรการเพื่อคุ้มครองและส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม การให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกสาธารณะ (Education and public awareness) การสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม (Civil society) การเข้าร่วมประชุมในฐานะรัฐภาคีในการประชุมรัฐภาคี และการสร้างความร่วมมือเพื่อการพัฒนา (Cooperation for development) รวมถึงหน้าที่ในการจัดทำรายงานการดำเนินการตามอนุสัญญาฯ ซึ่งจากการวิเคราะห์สิทธิและหน้าที่ดังกล่าวแล้ว อยู่ในวิสัยที่หน่วยงานภาครัฐรวมถึงภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจะสามารถกระทำได้ และสามารถใช้อำนาจและหน้าที่ดังกล่าวในเชิงเป็นคุณแก่การส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรมและมีมิติด้านวัฒนธรรมอื่นเป็นองค์ประกอบ ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อไปคือ กฎหมายภายในของประเทศไทยมีความพร้อมเพียงพอที่จะรองรับตามพันธกรณีหรือไม่ รวมถึงจะมีผลกระทบด้านอื่น นอกเหนือจากประเด็นด้านวัฒนธรรมที่จะเกิดจากการเป็นภาคีอนุสัญญาฯ หรือไม่ อย่างไร

2.2 กฎหมายภายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาฯ

เมื่อพิจารณากฎหมายสูงสุดฉบับปัจจุบันของประเทศคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พบว่า หลักการของรัฐธรรมนูญฯ ไม่มีข้อขัดแย้งหรือเป็นอุปสรรคต่อการเป็นภาคีอนุสัญญาฯ ในทางตรงกันข้าม รัฐธรรมนูญฯ วางหลักในการให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนชาวไทยอย่างเท่าเทียมในด้านการแสดงออกทางวัฒนธรรมอย่างหลากหลาย เช่น มาตรา 34 รับรองเสรีภาพของบุคคลในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น และห้ามไม่ให้มีการจำกัดเสรีภาพดังกล่าว อีกทั้งรัฐยังมีหน้าที่ในการส่งเสริมให้เกิดความหลากหลายในการแสดงออกทางวัฒนธรรม เช่น มาตรา 57 (1) ให้รัฐมีหน้าที่ต้องอนุรักษ์ พื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง และมาตรา 70 ให้รัฐพึงส่งเสริมและให้ความคุ้มครองชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ให้มีสิทธิดำรงชีวิตในสังคมตามวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมตามความสมัครใจได้อย่างสงบสุข ไม่ถูกรบกวนสำหรับกฎหมายเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับการเป็นภาคีอนุสัญญาฯ นั้น แม้ว่ากฎหมายด้านวัฒนธรรมจะเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณาเป็นลำดับต้น เนื่องจากเป็นเจตนารมณ์ของอนุสัญญาฯ แต่ในขณะเดียวกันอนุสัญญาฯ ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในเรื่องการเปิดตลาดให้เข้าถึงสินค้าและบริการทางวัฒนธรรมในระดับโลก สนับสนุนการสร้างตลาดร่วมระดับภูมิภาค ส่งเสริมเสรีภาพในการส่งออกและนำเข้าสินค้าและบริการทางวัฒนธรรม รวมทั้งการเพิ่มมูลค่าให้สินค้าและบริการทางวัฒนธรรมด้วย จึงนับว่ากฎหมายด้านอื่นที่เกี่ยวข้องมีความสำคัญใกล้เคียงกันและจำเป็นต้องได้รับการพิจารณา ซึ่งจากการพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งหมดแล้วพบว่า มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการปรับใช้ให้สอดคล้องกับพันธกรณีภายใต้อนุสัญญาฯ รวมถึงประเด็นที่เป็นข้อห่วงกังวลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของประเทศไทย ดังนี้

2.2.1 คำนิยามที่ระบุในอนุสัญญาฯ

กฎหมายที่มีอยู่ได้กำหนดนิยามของคำที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม เช่น คำว่า วัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ สิ่งเทียมโบราณวัตถุ และสิ่งเทียมศิลปวัตถุ ศิลปะร่วมสมัย และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม รวมถึงคำว่า สินค้า บริการ และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้แล้ว โดยนิยามของบางคำอาจมีความหมายแตกต่างตามเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนั้น ๆ เช่น คำว่าสินค้าอาจหมายถึงสิ่งของที่อาจใช้ในการอุปโภคหรือบริโภค รวมทั้งเอกสารแสดงสิทธิในสิ่งของตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 หรือสินค้าอาจหมายถึง สิ่งของที่สามารถซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือโอนกันได้ ไม่ว่าจะเกิดโดยธรรมชาติหรือเป็นผลิตผลทางการเกษตร รวมตลอดถึงผลิตภัณฑ์ทางหัตถกรรมและอุตสาหกรรมตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546

แม้ว่าจะมีคำนิยามที่เกี่ยวข้องบัญญัติไว้ในกฎหมายภายในประเทศดังที่ได้กล่าวข้างต้น แต่ยังไม่มีความสามารถอธิบายคำศัพท์ที่ระบุในอนุสัญญาฯ เช่น ความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม และสินค้าและบริการทางวัฒนธรรม ได้โดยตรงหรือมีความชัดเจนมากพอ อีกทั้งกฎหมาย

ไทยยังขาดนิยามของคำว่า อุตสาหกรรมวัฒนธรรม ในส่วนของคำว่าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ มีการกำหนดนิยามไว้ในพระราชบัญญัติการจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2561 ซึ่งอุตสาหกรรมวัฒนธรรม และอุตสาหกรรมสร้างสรรค์นี้ จะเป็นส่วนสำคัญของการดำเนินการตามพันธกรณีเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของอนุสัญญาฯ ที่ประสงค์จะเชื่อมโยงประเด็นทางวัฒนธรรมและการค้าเข้าด้วยกัน รวมถึงขจัดช่องว่างที่เกิดจากการบังคับใช้ข้อกำหนดทางการค้าพหุภาคี นอกจากนั้น การกำหนดนิยามของคำว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันระหว่างหน่วยงานยังมักทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ห่างไกลในถิ่นทุรกันดาร

2.2.2 การเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาฯ ของประเทศไทย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย มีข้อกังวลอีกหลายประการ นอกเหนือจากประเด็นค่านิยมในอนุสัญญาฯ ที่ยังไม่ได้มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายภายในของไทยแล้ว นั่นคือ ประเด็นความขัดแย้งระหว่างการค้ากับวัฒนธรรม และวัฒนธรรมกับทรัพย์สินทางปัญญา

โดยที่ประเด็นการค้า ทรัพย์สินทางปัญญา และวัฒนธรรมมีธรรมชาติและขอบเขตที่แตกต่างกัน ซึ่งแต่ละประเด็นล้วนมีกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องรองรับเฉพาะประเด็นตามเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้น เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม พ.ศ. 2551 มุ่งเน้นเรื่องคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม และส่งเสริมให้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาวัฒนธรรมของชาติ สำหรับพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ให้ความสำคัญกับการจัดทำมาตรการในการกำกับดูแลการแข่งขันทางการค้าอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มุ่งหวังที่จะคุ้มครองไม่ให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์อันแท้จริงของสินค้า รวมถึงยังตระหนักถึงลักษณะพิเศษของสินค้าและบริการทางวัฒนธรรม และส่งเสริมและรักษาระบบองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงออกทางวัฒนธรรมดั้งเดิม ด้านพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม จะครอบคลุมเพียงการจัดสรรทรัพยากรเกี่ยวกับสื่อสารมวลชน ในขณะที่พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 เป็นการดำเนินการเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาและจัดระบบในอุตสาหกรรมและธุรกิจภาพยนตร์และวีดิทัศน์เท่านั้น ในส่วนของประเด็นเรื่อง ความเสมอภาคนั้น นอกจากรัฐธรรมนูญที่กำหนดหลักให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยไม่มีข้อจำกัดทางเพศ และห้ามไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลอันเกิดจากเหตุด้านถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองแล้ว ประเทศไทยก็มีพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ที่คุ้มครองไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติทางเพศ และการทำงานของแรงงาน ซึ่งมีข้อห่วงกังวล ในประเด็นสิทธิมนุษยชน การส่งเสริมอัตลักษณ์และพหุวัฒนธรรมของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ในขณะเดียวกัน ปฏิเสธไม่ได้ว่าโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี มีผลอย่างมากต่อการเมืองการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ การจัดสรรทรัพยากร สังคมและวิถีชีวิตประชาชนไทยในปัจจุบันแต่ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่จะรองรับกิจกรรม สินค้าและบริการที่มีความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรมที่มีสภาพแวดล้อมแบบดิจิทัล โดยมีเพียงพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 และมีการจัดตั้งหน่วยงานที่จะทำหน้าที่ในการสนับสนุนการผลิตและพัฒนานวัตกรรมดิจิทัล (สภาคิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งประเทศไทย) ที่มุ่งเน้นอุตสาหกรรมดิจิทัล และสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) ที่มุ่งเน้นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยยังมีช่องว่างของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมวัฒนธรรม จึงเห็นได้ว่า ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่ครอบคลุมประเด็นที่บัญญัติในอนุสัญญา โดยเฉพาะจึงมีความเป็นไปได้สูงมากที่จะเกิดปัญหาทั้งด้านการตีความบทบัญญัติและข้อจำกัดของกฎหมายที่เกี่ยวข้องในประเทศ รวมถึงการที่มีหน่วยงานหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบกฎหมายที่เกี่ยวข้องแต่ไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบหลัก อาจเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานให้เป็นตามพันธกรณีของอนุสัญญาฯ ได้

ตารางสรุปกฎหมายที่ประเทศไทยมีอยู่ซึ่งรองรับพันธกรณีของอนุสัญญาฯ

ประเด็นด้านกฎหมาย	กฎหมายที่ประเทศไทยมีอยู่ซึ่งรองรับพันธกรณีของอนุสัญญาฯ
1. กฎหมายเกี่ยวกับพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชน สังคม และวัฒนธรรม อาทิ	1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 2. พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553 3. พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 4. พระราชบัญญัติส่งเสริมศิลปะร่วมสมัย พ.ศ. 2551 5. พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 6. พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 7. พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541
2. กฎหมายเกี่ยวกับพันธกรณีด้านเศรษฐกิจ การค้า และทรัพย์สินทางปัญญา อาทิ	1. พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 2. พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544

ประเด็นด้านกฎหมาย

กฎหมายที่ประเทศไทยมีอยู่ซึ่งรองรับพันธกรณีของ อนุสัญญาฯ

3. กฎหมายเกี่ยวกับพันธกรณีด้านสื่อสารมวลชน
และสังคมดิจิทัล อาทิ

3. พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไข
เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 2)
พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3)
พ.ศ. 2542
4. พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 และที่แก้ไข
เพิ่มเติม
5. พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์
พ.ศ. 2546
1. พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551
2. พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และ
กำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุ
โทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 และที่
แก้ไขเพิ่มเติม
3. พระราชบัญญัติจัดการแฟ้มพิมพ์ พ.ศ. 2550

อย่างไรก็ดี จากการพิจารณากฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องในทุกด้าน พบว่ายังไม่มีกฎหมายฉบับใดที่กำหนดค่านิยมของคำต่างๆ ที่กำหนดในข้อบท 4 ในอนุสัญญาฯ อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำว่า ความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม และสินค้าและบริการทางวัฒนธรรมที่เป็นประเด็นปัญหาที่พบในกรณีรัฐภาคีอื่น รวมถึงเป็นข้อห่วงกังวลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของประเทศไทย รวมทั้งพันธกรณีภายใต้สนธิสัญญาระหว่างประเทศของประเทศไทยที่ขัดแย้งกับการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาฯ เช่น โดยที่อนุสัญญาฯ กำหนดค่านิยมของคำต่าง ๆ ไว้โดยกว้างที่อาจส่งผลกระทบต่อความตกลงกับ WTO ได้ เช่น คำว่า สินค้าและบริการทางวัฒนธรรม ที่อนุสัญญาฯ เปิดโอกาสให้รัฐภาคีสามารถตีความตามความเข้าใจของตน ซึ่งทำให้เกิดความแตกต่างของความหมายและขอบเขตของสินค้าและบริการทางวัฒนธรรมมากขึ้น เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ประเทศไทยมีความพร้อมทางกฎหมายที่จะรองรับการปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาฯ ขององค์การยูเนสโกว่าด้วยการคุ้มครองและการส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม ค.ศ. 2005 ระดับหนึ่ง อย่างไรก็ดี ข้อจำกัดและข้อห่วงกังวลทางกฎหมายที่ปรากฏข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่ประเทศไทยจะต้องมีการพิจารณาเพื่ออนุวัติการกฎหมายภายในประเทศเพื่อให้ประเทศไทย

สามารถดำเนินการเพื่อให้เกิดการคุ้มครองและการส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรมในประเทศ สามารถเชื่อมโยงเข้ากับประเด็นการค้าและสภาพแวดล้อมทางดิจิทัลได้ รวมถึงได้ประโยชน์จากความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงินได้อย่างแท้จริง โดยการอนุวัติการกฎหมายนี้ ขอเสนอให้มีการดำเนินการ ได้แก่

1. พิจารณาปรับปรุงกฎหมายที่กำหนดคำนิยามที่เกี่ยวข้องให้มีความชัดเจนและครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในข้อบท 2 ของอนุสัญญาฯ คำที่ยังไม่มีนิยามทางกฎหมายของไทย อาทิ ‘Cultural diversity’, ‘Cultural content’, ‘Cultural expressions’ ‘Cultural activities, goods, and services’ ‘Cultural industries’

2. จัดตั้งคณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม ซึ่งต้องมาจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องที่มีความหลากหลาย (รัฐ เอกชน ประชาสังคม ประชาชน รวมถึงผู้แทนกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ เช่น สตรี ผู้ด้อยโอกาส กลุ่มชาติพันธุ์ ฯลฯ) ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญในประเด็นที่เกี่ยวข้องทั้งด้านวัฒนธรรม การค้า ทรัพย์สินทางปัญญา อุตสาหกรรม และประเด็นด้านดิจิทัล รวมถึงต้องมีส่วนนำหน้าในการดำเนินการเพื่อคุ้มครองและส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรมตามเจตนารมณ์ของอนุสัญญาฯ ตลอดจนเชื่อมโยงกับสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญของไทยด้วย

3. จัดตั้งหรือกำหนดให้มีหน่วยงานสำหรับติดต่อประสานงาน (National point of contact) ซึ่งอาจเป็นกระทรวงวัฒนธรรม โดยให้มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการประสานงานต่าง ๆ ที่กำหนดในอนุสัญญาฯ เช่น การให้สัตยาบัน การยอมรับ การรับรองหรือการให้ความเห็นชอบ หรือภาคยานุวัติ และการตั้งข้อสงวนต่ออนุสัญญาฯ รวมไปถึงการประสานข้อมูลและจัดทำรายงานตามระยะเวลา และหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

4. ปรับปรุงหรืออนุวัติการกฎหมายภายในประเทศในประเด็นที่เกี่ยวข้องสำคัญ ได้แก่

4.1 ด้านวัฒนธรรม โดยปรับปรุงและขยายความครอบคลุมให้รวมถึงไปถึงประเด็นความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรมที่สามารถเชื่อมโยงกับการค้า และประเด็นอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมถึงปรับปรุงให้มุมมองกฎหมายด้านวัฒนธรรมมีความทันสมัยตามความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการไหลของข่าวสารในยุคโลกาภิวัตน์

4.2 ด้านการค้าและทรัพย์สินทางปัญญา

4.2.1 แก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้เอื้อต่อการเกิดผู้ประกอบการรายใหม่ และรายย่อยที่เป็นผู้ผลิตสินค้าและบริการวัฒนธรรม รวมถึงผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

4.2.2 แก้ไขปรับปรุง หรือออกกฎหมายด้านทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์เชิงพาณิชย์ของผลงานด้านวัฒนธรรม และป้องกันการใช้ผลงานอย่างไม่เหมาะสม โดยต้องนำเอาผลการพิจารณาของ WIPO ในประเด็นการคุ้มครองผลประโยชน์ด้านวัฒนธรรมในระดับกลุ่มหรือชุมชน

(Collective benefit) เช่น ทรัพยากรพันธุกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงออกทางวัฒนธรรมดั้งเดิม ที่อยู่ระหว่างการดำเนินการมาพิจารณาด้วย

4.2.3 ด้านสื่อสารมวลชน และสภาพแวดล้อมดิจิทัล

4.2.3.1 แก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวกับการผลิตสื่อแบบเดิมและสมัยใหม่ โดยลดข้อจำกัดและการผูกขาดในการผลิตสื่อ เพื่อเพิ่มผู้ประกอบการสื่อในตลาด

4.2.3.2 จัดทำกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับดิจิทัล โดยผนวกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการค้า และประเด็นที่เกี่ยวข้องเพื่อเอื้อต่อการผลิตสินค้าและบริการวัฒนธรรมของศิลปินและผู้ประกอบการผ่านสภาพแวดล้อมดิจิทัล รวมถึงยังเป็นการส่งเสริมการดำเนินการตามพันธกรณีในอนุสัญญา

4.3 ด้านสิทธิและความเสมอภาค

4.3.1 จัดทำกฎหมายที่กำหนดนิยามของกลุ่มสังคมที่ยังมีความคลุมเครือ ไม่ชัดเจน (เช่น กลุ่มชาติพันธุ์) รวมถึงการคุ้มครองสิทธิและส่งเสริมความเสมอภาคให้กับกลุ่มสังคมดังกล่าว

4.3.2 ปรับปรุงกลไกทางกฎหมายให้สามารถจัดการเลือกปฏิบัติ หรือลดผลกระทบจากการกระทำดังกล่าวให้น้อยที่สุด

5. จัดทำกฎหมายคุ้มครองและส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรมเป็นการเฉพาะ โดยกฎหมายดังกล่าวต้องมีความครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องคำนิยามการจัดตั้งและกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการเพื่ดำเนินการตามพันธกรณี ความเชื่อมโยงกับประเด็นการค้า และทรัพย์สินทางปัญญา การส่งเสริมสิทธิและความเสมอภาค รวมถึงครอบคลุมประเด็นสภาพแวดล้อมดิจิทัล

รายการอ้างอิง

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2564). *โครงการศึกษาสถานะความพร้อมของประเทศไทยในการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญา ว่าด้วยการคุ้มครองและการส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม*. (รายงานฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.

สุทธิณี ยาวะประภาส. (2552). *ปัญหาของไทยในการเข้าร่วมอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองและการส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม: ประเด็นด้านวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการต่างประเทศ.

อมรา พงศาพิชญ์. (2564). *สิทธิมนุษยชนในมิติวัฒนธรรมและศาสนา*. วันที่ค้นข้อมูล 8 มีนาคม 2564, เข้าถึงได้จาก www.nhrc.or.th/getattachment/09e0f216-4ef6-427f-b62d-9a801520afee/.aspx

Donders, Y. M. (2021). *Cultural rights in the Convention on the Diversity of Cultural Expressions: included or ignored?*. Retrieved March 8, 2564, from <https://dare.uva.nl/search?identifier=95888a51-78a6-4c66-b29d-124f0c78347c>

- Burri, M. (2010). *Cultural Diversity as a Concept of Global Law: Origins, Evolution and Prospects*. *Diversity*, 2(8). 1059-1084.
- Burri, M. (2013). The UNESCO Convention on Cultural Diversity: An Appraisal Five Years after Its Entry into Force. *International Journal of Cultural Property*, 20, 357– 380.
- Burri, M., & Nenova, C. B. (2008). Trade versus culture in the digital environment: an old conflict in need of a new definition. *Journal of International Economic Law*, 12(1), 17-62.
- Neuwirth, R. J. (2006). “United in Divergency”: A Commentary on the UNESCO Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions. *Heidelberg Journal of International Law (HJIL)*, 66, pp. 819-862.
- Nurse, K. (2008). Expert Report on Preferential Treatment (Article 16). In *The UNESCO Convention on the Protections and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions*, 10 October 2008.
- Smith, R. C. (2007). The UNESCO Convention on the Protection and Promotion of Cultural Expressions: Building a New World Information and Communication Order?. *International Journal of Communication*, 1, 24-55.